

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว เชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม

อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

CREATING VALUE AND ADDING VALUE OF COMMUNITY-BASED TOURISM
TO BECOMING A WELLNESS TOURISM COMMUNITY WITH OUTSTANDING
RESOURCES IN KHOK KHAM SUBDISTRICT,
MUANG DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE

เพียร สายทองสุข, ชาญณรงค์ ผาดจันทิก, ปิยชนม์ มหแสงสุวรรณ และธนัชชา ชัยชัชวาลประทีป*

Payao Saythongsuk, Channarong Padjuantuk, Piyachon Mahasaengsawan and Tanichar Chaichatchawalprateep*

คณะอุตสาหกรรมบริการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Faculty of Hospitality and Tourism Industry, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

*Corresponding Author E-mail: tanichar.cha@rmutr.ac.th

Received September 24, 2025; Revised April 12, 2026; Accepted April 17, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความโดดเด่น วิเคราะห์ศักยภาพแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีความโดดเด่น และเสนอแนะแนวทางการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 69 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรวม 500 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมิน และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลโคกขามมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตที่พึงธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า การวิเคราะห์ศักยภาพพบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพในระดับสูง ได้แก่ วัดโคกขาม วัดโสภาราม (วัดบ้านขอม) และโรงเรียนนาเกลือ การจำแนกประเภทแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวแบบแต่งเติม และแนวทางการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าคือ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภทเป็นเส้นทางประสบการณ์สุขภาพที่ต่อเนื่องตั้งแต่การฟื้นฟูร่างกาย เรียนรู้วิถีชุมชน ไปจนถึงการพัฒนาจิตใจ โดยใช้กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และบริการเชิงสุขภาพเป็นตัวกลางในการบูรณาการ เพื่อสร้างคุณค่าแบบองค์รวมและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, ความโดดเด่น, ทรัพยากรการท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to: (1) examine the distinctive characteristics and analyze the potential of tourism resources, classify tourism attractions based on their unique resources, and (2) propose guidelines for value creation and value enhancement of community-based tourism toward becoming a wellness tourism community, utilizing the distinctive resources of Khok Kham Subdistrict, Mueang District, Samut Sakhon Province. This study employed a mixed methods approach, collecting data from 69 key informants and 500 Thai and international tourists. The research instruments included structured interviews, evaluation forms, and participatory workshops. The findings revealed that the tourism resources of Khok Kham Subdistrict are particularly distinguished by natural resources and nature-based ways of life, reflecting valuable local culture. The potential analysis indicated that the overall tourism attractions were at a high level, including Wat Khok Kham, Wat Sopharam (Wat Ban Khom), and Naklua School. The classification of tourism attractions was divided into four categories: natural attractions, way-of-life attractions, religious and cultural attractions, and augmented attractions. Furthermore, the guidelines for value creation and value enhancement emphasize the integration of all four types of attractions into a continuous wellness experience route, ranging from physical restoration and learning local ways of life to mental and spiritual development. This integration is facilitated through health-oriented activities, products, and services, aiming to create holistic value and enhance tourism value toward sustainable community development.

Keywords: Wellness, Prominence, Tourism resources

บทนำ

ภายหลังสถานการณ์โรคระบาดก่อให้เกิดความตื่นตัวของผู้คนจนหันกลับมาให้ความสำคัญและใส่ใจดูแลสุขภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังมีปัจจัยส่งเสริมอื่น ๆ ที่เกิดจากความเครียดของรูปแบบการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ผู้คนทั่วโลกจึงพยายามมองหากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมสุขภาพที่ดีจนเกิดความนิยมในด้านการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกล้วนต่างให้ความสำคัญ โดยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวเนื่องและส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบเฉพาะกลุ่ม (Erkanli et al., 2024)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงทรัพยากร ความปลอดภัย และมีการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกแต่ยังพบว่า ความโดดเด่นของทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีน้อย (อภิชาติ ตะกรุดทอง, 2562) จึงทำให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีน้อยเนื่องจากนักท่องเที่ยวหลักของชุมชนคือกลุ่มผู้มาศึกษางานผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีจะเป็นการสาดิตและศูนย์การเรียนรู้จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการในชุมชนมากนัก (วิสาห์กิจชุมชนบ้านสหกรณ์, 2565) ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัย

เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ที่มีบูรณาการร่วมกับหน่วยงาน และชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการจัดการการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน จึงศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ และแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากร มีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม (United Nations World Tourism Organization, 2020) แนวคิด CBT มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ควบคู่กับการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ (Goodwin, 2011) นอกจากนี้ CBT ยังช่วยสร้างประสบการณ์ที่แท้จริง (authentic experience) ให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ชีวิตแบบชุมชน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ตำบลโคกขามสามารถประยุกต์แนวคิด CBT โดยการให้ชุมชนมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน การทำอาหารสุขภาพ หรือกิจกรรมวิถีชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาพ

แนวคิดการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว (Value Creation in Tourism) การสร้างคุณค่าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแตกต่างและความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว (Philip Kotler & Keller, 2016) โดยคุณค่าเกิดจากการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ การบริการ และอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว Pine และ Gilmore (1999) เสนอแนวคิด “Experience Economy” ซึ่งเน้นว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ได้ขายเพียงสินค้า แต่เป็นการขายประสบการณ์ที่สร้างความประทับใจและความทรงจำให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การสร้างคุณค่าในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพแบบองค์รวมในกรณีของตำบลโคกขาม การเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวสามารถทำได้โดยการพัฒนาเส้นทาง

ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การออกแบบกิจกรรม เช่น สมาธิ สปาสมุนไพร อาหารสุขภาพ และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภทเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงสุขภาพที่แตกต่างและมีเอกลักษณ์

แนวคิดและทฤษฎีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระบวนการวิเคราะห์ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาและรองรับนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลายด้าน เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว การเข้าถึง ความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ (World Tourism Organization, 2019) แนวคิดการประเมินศักยภาพมักใช้วิธีการเชิงปริมาณ เช่น การใช้ค่าเฉลี่ย การแปลงเป็นค่าร้อยละ และการแบ่งระดับศักยภาพ เพื่อจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามระดับความเหมาะสมในการพัฒนา ซึ่งช่วยให้สามารถวางแผนพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Gunn (1994) ได้เสนอว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่าง “ทรัพยากร (resource base)” และ “การพัฒนา (development)” โดยหากแหล่งท่องเที่ยวมีทรัพยากรที่ดี แต่ขาดการบริหารจัดการหรือการสนับสนุน ก็จะไม่สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ ซึ่งเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ใช้เกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับแนวคิดของ World Tourism Organization และ Gunn (1994) โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความโดดเด่นของทรัพยากร (Attraction) พิจารณาความน่าสนใจ ความเป็นเอกลักษณ์ ความสวยงาม และคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) ด้านการเข้าถึงทรัพยากร (Accessibility) พิจารณาความสะดวกในการเดินทาง เช่น ระยะทาง สภาพถนน บำบัดบ่อทาง ระบบขนส่ง และความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านความปลอดภัย (Safety) พิจารณาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ทั้งด้านกายภาพ ความปลอดภัยของสถานที่ และด้านสุขอนามัย ความสะอาด ระบบสาธารณสุข และการจัดการความเสี่ยง 4) ด้านศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Potential) พิจารณาความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาเป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สปาสมุนไพร วิถีชีวิต หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ 5) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก (Support) พิจารณาการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน เช่น การส่งเสริมการตลาด งบประมาณ การบริหารจัดการ และเครือข่ายความร่วมมือ

แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว หมายถึง การรวมกันของ 3 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งดึงดูดใจ (attractions) สิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) และ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางสู่แหล่งเที่ยวนั้น (accessibility of the destination) Medlik และ Middleton (1973, อ้างถึงใน Middleton, 1994) ให้ความเห็นว่า สิ่งดึงดูดใจ (attractions) คือ องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นปัจจัยหลักต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อของนักท่องเที่ยวและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเกิดแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกันแต่โดยรวม สิ่งดึงดูดใจ สามารถแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions) และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health tourism) มีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ และทรัพยากรของแต่ละประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม (Smith & Puczko, 2009; Mueller & Kaufmann, 2001) เห็นว่า

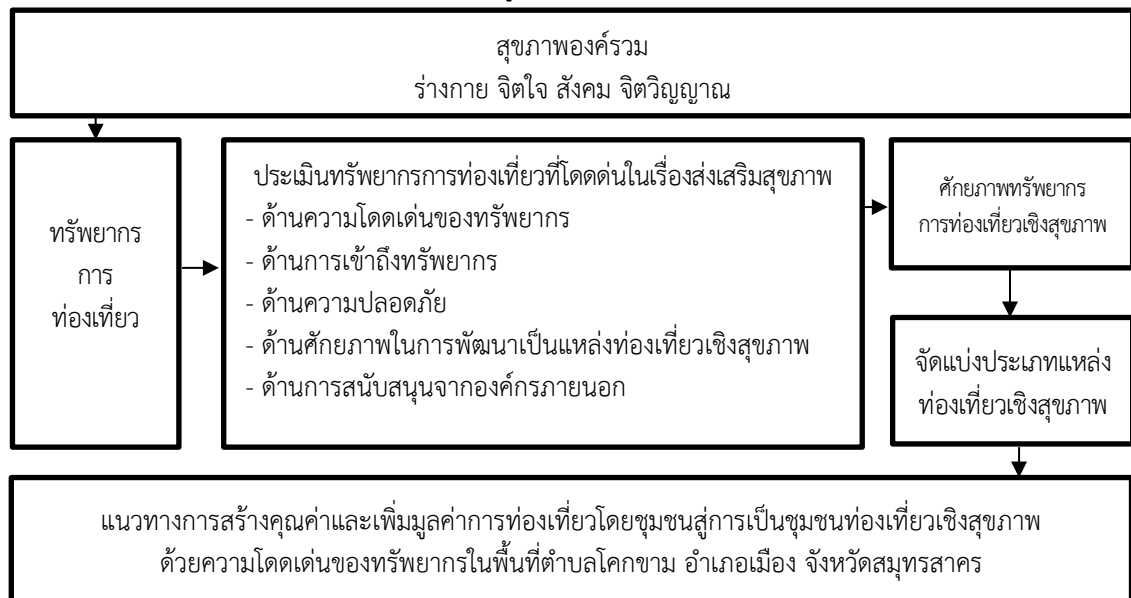
ในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพนั้นจำเป็นที่จะต้องตีความการท่องเที่ยว ศักยภาพของผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจนว่าเน้นหนักทางด้านการรักษาหรือการส่งเสริมสุขภาพเป็นหลัก แต่ทั้งสองกิจกรรมนี้ก็มิได้แยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง ยังคงมีความเชื่อมโยงต่อกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะและความแรงจูงใจของผู้เดินทางเป็นหลัก 1) การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical tourism) คือการท่องเที่ยวสุขภาพ ผู้ป่วยชาวต่างชาติเดินทางเข้ามารักษาทัวในโรงพยาบาลของประเทศไทย พร้อมกับการท่องเที่ยวไปในตัว นอกจากนี้ยังขยายไปถึงการดูแลสุขภาพ ศัลยกรรมความงาม 2) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness tourism) คือ การเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา การบำรุงรักษา หรือการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่บุคคล มีขอบเขตครอบคลุมถึงการบริการทั้งหมดที่เป็นการดูแลสุขภาพและปรับปรุงสุขภาพในเชิงป้องกันแบบองค์รวม (Global Wellness Institute, 2024) โดยสามารถแยกออกได้เป็น 1) บริการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย เช่น ฟิตเนส อาหารสุขภาพ สปา และเสริมความงาม 2) บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตใจ เช่น โยคะ ไทชี 3) บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ เช่น สมาธิบำบัด 4) บริการส่งเสริมสุขภาพด้านสังคม เช่น เครือข่ายสังคมฟิตเนส 5) บริการส่งเสริมสุขภาพด้านอารมณ์ เช่น บำบัดอารมณ์ กำจัดความเครียด และ 6) บริการส่งเสริมสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม จึงสามารถสรุปได้ว่าในความหมายของ "สุขภาพ" ในปัจจุบัน มีองค์ประกอบ 4 ส่วนด้วยกัน คือ 1) สุขภาพกาย (Physical health) 2) สุขภาพจิต (Mental health) 3) สุขภาพสังคม (Social health) และ 4) สุขภาพจิตวิญญาณ (Spiritual Health) (Bushell & Sheldon, 2009)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Global Wellness Institute (2024) รายงานว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังสถานการณ์โควิด-19 โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสุขภาพกายและจิตใจมากขึ้น ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ Zhang et al. (2022) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง ความปลอดภัย และภาพลักษณ์ของแหล่ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวการศึกษาของ Luo et al. (2023) พบว่าแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความตั้งใจในการเดินทาง โดยเฉพาะการรับรู้คุณค่า และประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นอกจากนี้ การศึกษาของ Luo et al. (2023) ยังชี้ให้เห็นว่าทัศนคติของนักท่องเที่ยวและประสบการณ์ในอดีตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน การศึกษาของ Wang et al. (2025) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพของบริการ และความปลอดภัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ทั้งด้านสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในด้านผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ งานวิจัยของ Chen et al. (2023) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่งผลดีต่อสุขภาพในมิติองค์รวม ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพทางสังคม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น การพักผ่อนในพื้นที่สีเขียว หรือการทำกิจกรรมกลางแจ้งสามารถช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตได้ นอกจากนี้ การศึกษาทบทวนวรรณกรรมของ Müller et al. (2023) พบว่า แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับสากลมุ่งเน้นการสร้าง “ประสบการณ์เชิงสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Wellness Experience)” ซึ่งเป็นการบูรณาการ

ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และกิจกรรมสุขภาพเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างคุณค่าและความพึงพอใจสูงสุดให้แก่นักท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสหกรณ์ ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร ตัวแทนจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการแพทย์แผนไทย/การแพทย์ทางเลือก/สปา และ ตัวแทนจากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวนทั้งสิ้น 31 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และใช้ประชากรทั้งจำนวนเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวัตถุประสงค์ที่ 2 และ 3 คือ ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสหกรณ์ ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร ตัวแทนจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขาม ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการแพทย์แผนไทย/การแพทย์ทางเลือก/สปา ตัวแทนจากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการท่องเที่ยว สมาคมส่งเสริม

การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร และสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาครจำนวนทั้งสิ้น 38 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวน 12,435 คน ใช้สูตรทาร์ ยามาเน ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 400 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวน 134 คน ใช้สูตรทาร์ ยามาเน ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบบตัวต่อตัว และบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง การจดบันทึก และการบันทึกภาพนิ่ง โดยมีการคัดกรอง
2. แบบประเมินทรัพยากรที่โดดเด่นในเรื่องส่งเสริมสุขภาพ ที่มีการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นโดยมีค่าแอลฟาเท่ากับ 0.862 ซึ่งแบบประเมินเป็นการให้ค่าคะแนนแบบประมาณค่า (Rating scale) ตั้งแต่ 1-5 คะแนน ในแต่ละตัวชี้วัด คะแนน 1 หมายถึง ค่าคะแนนต่ำมาก และค่า 5 หมายถึง ค่าคะแนนสูงมาก และคะแนน 0 หมายถึง ไม่มีคะแนนและไม่นำมาคำนวณเป็นค่าต่ำสุดแปลความ ดังนี้ ร้อยละ 85-100 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพสูงมาก ร้อยละ 80-84.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพสูง ร้อยละ 75-79.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพปานกลาง ร้อยละ 70-74.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพน้อย และต่ำกว่าร้อยละ 70 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพน้อยมาก
3. การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในแนวทางการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

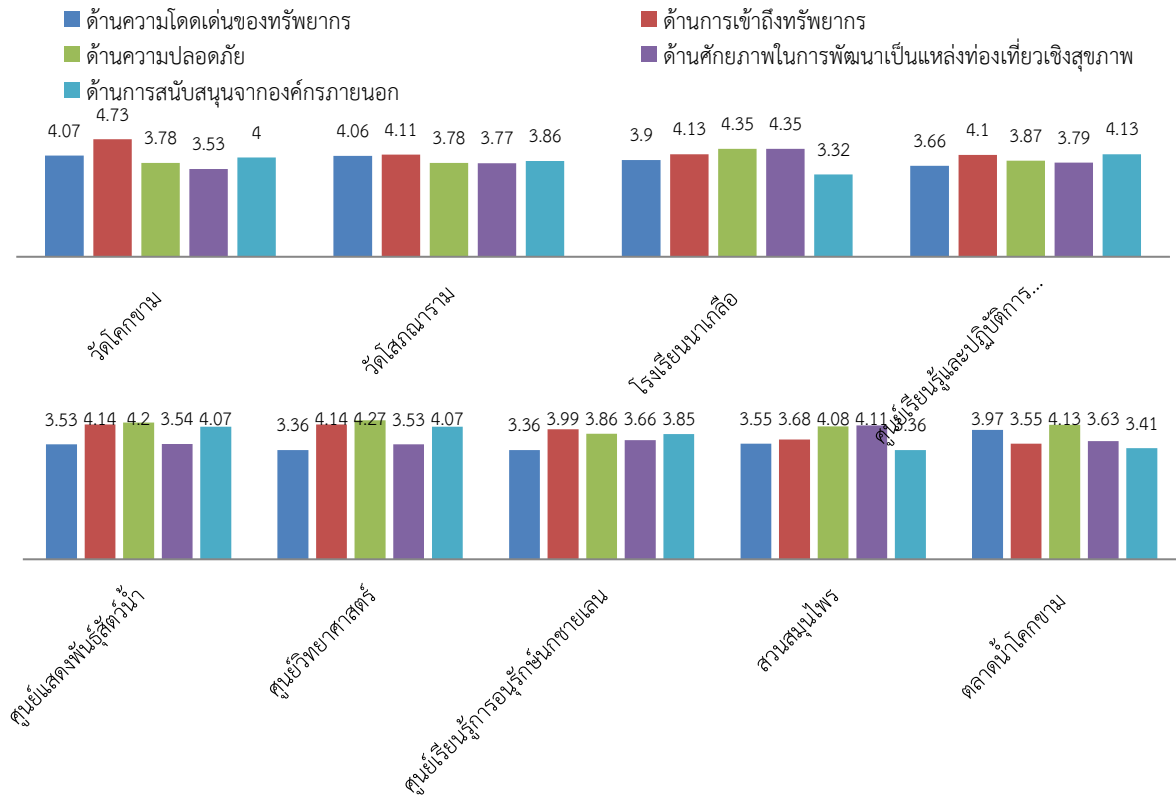
การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การหาสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะความโดดเด่น ศักยภาพและแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลโคกขาม

จากแผนภาพที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 9 แหล่ง พบว่าในภาพรวมทุกแหล่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.74–4.02 (ร้อยละ 74.71–80.42) โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ตำบลโคกขามมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างดี แต่ยังคงมีความแตกต่างเชิงโครงสร้างในแต่ละแหล่งอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบรายแหล่ง พบว่า วัดโคกขาม มีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด (ร้อยละ 80.42) รองลงมาคือ วัดโสภณาราม (วัดบ้านหอม) (ร้อยละ 80.25) และโรงเรียนนาเกลือ (ร้อยละ 80.20) ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความพร้อมของทรัพยากรโดยรวม โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงทรัพยากรที่มีค่าคะแนนสูงในทุกแหล่ง กลุ่มแหล่งที่มีศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้และปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ (ร้อยละ 78.17) ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำสมุทรสาคร (ร้อยละ 77.88) และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา (ร้อยละ 77.42) ซึ่งแม้จะมีจุดเด่นเฉพาะด้าน เช่น ความปลอดภัยและการสนับสนุนจากองค์กร แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความโดดเด่นของทรัพยากรหรือศักยภาพเชิงสุขภาพ และกลุ่มที่มีศักยภาพค่อนข้างต่ำ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์นกชายเลน (ร้อยละ 75.47) สวนสมุนไพร และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 75.11) และตลาดน้ำโคกขาม (ร้อยละ 74.71) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย สะท้อนถึงข้อจำกัดในหลายด้าน โดยเฉพาะการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและการเข้าถึงทรัพยากร เมื่อพิจารณาเชิงมิติ พบแนวโน้มที่สอดคล้องกันในหลายแหล่ง ได้แก่ ด้านการเข้าถึงทรัพยากร เป็นจุดแข็งหลักของพื้นที่ โดยมีค่าคะแนนสูงในเกือบทุกแหล่ง (มากกว่า 80%) ด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับดีถึงดีมากในหลายแหล่ง โดยเฉพาะโรงเรียนนาเกลือและศูนย์วิทยาศาสตร์ฯ ในทางตรงกันข้าม ด้านศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เป็นจุดอ่อนร่วม โดยหลายแหล่งมีค่าคะแนนต่ำกว่า 75%

2. การวิเคราะห์ศักยภาพ และแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้ดังนี้

2.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้และปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมหาชัยฝั่งตะวันออก และศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์นกชายเลน ลักษณะเด่น คือ มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน และความหลากหลายทางชีวภาพ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\approx 75-78\%$) แม้จะมีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น แต่ยังขาดการพัฒนาเชิงกิจกรรม การสื่อความหมาย และการเข้าถึงบางประการ

2.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีชีวิต (ชุมชน) ประกอบด้วย โรงเรียนนาเกลือ สวนสมุนไพรและศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และตลาดน้ำโคกขาม ลักษณะเด่น คือ สะท้อนวิถีชีวิตท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน อาหารพื้นบ้าน และการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ ($\approx 74-75\%$) โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและการจัดการ

2.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย วัดโคกขาม และวัดโสภณาราม (วัดบ้านขอม) ลักษณะเด่น คือ มีคุณค่าทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ($\approx 80\%$) โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงทรัพยากรและความโดดเด่นของแหล่ง

2.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบแต่งเติม ประกอบด้วย ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำสมุทรสาคร และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาสมุทรสาคร ลักษณะเด่น คือ เป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยว มีการจัดการพื้นที่ชัดเจน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ($\approx 77-80\%$) โดยมีจุดเด่นด้านความปลอดภัยและการเข้าถึง

3. การเสนอแนะแนวทางการสร้างคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จากการจัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า

3.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติเน้นการสร้างคุณค่าทางสุขภาพและการฟื้นฟู ได้แก่ การพัฒนาเป็นกิจกรรมการเดินศึกษาธรรมชาติ (Forest Bathing) การออกกำลังกายกลางแจ้ง เช่น เดิน วิ่ง และปั่นจักรยาน การสร้างประสบการณ์การพักผ่อนที่ช่วยลดความเครียด และการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการดูแลสุขภาพ

3.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนาและวัฒนธรรม เน้นการสร้างคุณค่าในลักษณะความสงบและการพัฒนาจิตใจ ได้แก่ การจัดกิจกรรมทำสมาธิ และปฏิบัติธรรม การพัฒนาเป็นพื้นที่พักผ่อนเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) และการใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสุขภาพแบบองค์รวม

3.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบแต่งเติม เน้นการสร้างคุณค่าใหม่ด้านประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงผ่อนคลาย (Relaxation Learning) เช่น การชมสัตว์น้ำเพื่อลดความเครียด การเดินชมสัตว์น้ำแบบมีการกำกับลมหายใจ (Mindful Walking) ให้ความรู้เรื่องโภชนาการจากสัตว์น้ำ เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านอาหารทะเลเพื่อสุขภาพ และพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ให้เป็นกิจกรรมเดินชมแบบช้า (Slow Tourism)

3.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีชีวิต (ชุมชน) เน้นการสร้างคุณค่าในลักษณะประสบการณ์และอัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ เช่น การทำอาหารพื้นบ้าน

เพื่อสุขภาพ การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาเกลือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและอาหารสุขภาพ และการสร้างเรื่องราว (Storytelling) เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีศักยภาพในระดับมากถึงปานกลาง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนาและวัฒนธรรม เช่น วัดโคกขาม และวัดโสภณาราม (วัดบ้านขอม) รวมถึงแหล่งเรียนรู้ เช่น โรงเรียนนาเกลือ ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของ Medlik และ Middleton (1973 อ้างถึงใน Middleton, 1994) ที่ระบุว่า สิ่งดึงดูดใจ (attractions) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีชีวิต ซึ่งมีอัตลักษณ์ชัดเจนและสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลให้มีความโดดเด่นและสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้อย่างมีศักยภาพ สอดคล้องกับรายงานของ Global Wellness Institute (2024) ที่ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนมีแนวโน้มสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทศูนย์การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวแบบแต่งเติม เช่น ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ศูนย์วิทยาศาสตร์ และศูนย์เรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้จะมีองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจในรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) แต่ยังขาดการพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ Smith และ Puczko (2009) และ Mueller และ Kaufmann (2001) ที่ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจำเป็นต้องพิจารณาศักยภาพของทรัพยากรและบริการอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการมุ่งเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness tourism) ซึ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ด้านสุขภาพแบบองค์รวม

เมื่อพิจารณาในมิติขององค์ประกอบสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (Bushell & Sheldon, 2009) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลโคกขามยังสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการส่งเสริมสุขภาพ เช่น กิจกรรมสมาธิในวัด กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมออกกำลังกายในธรรมชาติ หรือกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าถึง และความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Zhang et al. (2022) และ Wang et al. (2025) ที่พบว่าปัจจัยด้านการเข้าถึง ความปลอดภัย และคุณภาพบริการ มีผลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในด้านประสบการณ์การท่องเที่ยว ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Luo et al. (2023) ที่พบว่า การรับรู้คุณค่าและประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ควรมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์แบบองค์รวม ตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการเดินทาง ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ Chen et al. (2023) และ Müller et al. (2023) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรมุ่งเน้นการบูรณาการทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และ

กิจกรรมสุขภาพเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Wellness Experience) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ตำบลโคกขาม โดยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น ตลาดน้ำโคกขาม มีศักยภาพในระดับน้อย สะท้อนถึงข้อจำกัดในด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อยกระดับศักยภาพให้สามารถแข่งขันได้ ดังนั้น จากผลการศึกษาและการอภิปรายตามแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ตำบลโคกขามควรมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ทั้งด้านสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับศักยภาพของพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 3 แสดงคุณลักษณะและความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวตำบลโคกขาม

จากแผนภาพที่ 3 แสดงให้เห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ตำบลโคกขาม โดยเริ่มจากทรัพยากรการท่องเที่ยว 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นนำไปสู่การพัฒนา กิจกรรมเชิงสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ พร้อมทั้งเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเป็นเครือข่าย ส่งผลให้เกิดประสบการณ์เชิงสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Wellness Experience)

Experience) ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และก่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว

สรุป

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ วัดโคกขาม วัดโสภณาราม (วัดบ้านขอม) และโรงเรียนนาเกลือ ซึ่งมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรและการเข้าถึง ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีเพียงตลาดน้ำโคกขามที่มีศักยภาพในระดับน้อย เมื่อจำแนกประเภทแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวแบบแต่งเติม ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ แนวทางการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลโคกขามเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ ธรรมชาติ วิถีชีวิต ศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งแบบแต่งเติมเข้าด้วยกันเป็นเส้นทางประสบการณ์สุขภาพที่ต่อเนื่องตั้งแต่การฟื้นฟูร่างกายเรียนรู้วิถีชุมชน ไปจนถึงการพัฒนาจิตใจ โดยใช้กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และบริการเชิงสุขภาพเป็นตัวกลางในการบูรณาการ เพื่อสร้างคุณค่าแบบองค์รวมและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงให้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยกระดับแหล่งที่มีศักยภาพปานกลาง โดยเน้นการพัฒนาองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้ครบถ้วน

1.2 ควรออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวม เพื่อสร้างคุณค่าและประสบการณ์ที่แตกต่างให้นักท่องเที่ยว

1.3 ควรส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกระจายรายได้สู่ชุมชน

1.4 ควรสนับสนุนบทบาทของชุมชนและภาคีเครือข่าย ทั้งด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของชุมชนมากกว่าการพัฒนาตามกระแสนิยม เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชิงลึกเพื่อค้นหาอัตลักษณ์และตัวตนของชุมชนเพื่อสร้างความโดดเด่นการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว

2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นกลุ่มเฉพาะ เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงประเด็น

ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับโครงการวิจัยมูลฐานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ รหัสโครงการ A27/2565 โครงการวิจัยเรื่องการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การเป็น

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- วิสาหกิจชุมชนบ้านสหกรณ์. (2565). *สมุดบันทึกบัญชีวิสาหกิจชุมชนบ้านสหกรณ์*. วิสาหกิจชุมชนบ้านสหกรณ์.
- อภิชาติ ตะกรุดทอง. (2562). *การสร้างเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวเพชรสมุทรคีรี*. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาภาคตะวันตก.
- Bushell, R., & Sheldon, P. J. (2009). *Wellness and tourism: Mind, body, spirit, place*. New York: Cognizant Communication Corporation.
- Clare A. Gunn. (1994). *Tourism planning: Basics, concepts, cases* (3rd ed.). Taylor & Francis.
- Chen, K., Liu, H., & Chang, F. (2023). Dimensions of the health benefits of wellness tourism. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 4339. <https://www.mdpi.com/1660-4601/20/5/4339>.
- Erkanli, E., Kilic, H., & Ozturen, A. (2024). Sustainable recovery in health tourism: Managerial insights from a Mediterranean destination during the COVID-19 pandemic. *Sustainability*, 16(18), 8171.
- Erfurt-Cooper, P., & Cooper, M. (2008). *Health and wellness tourism: Spa and hot springs*. Bristol, UK: Channel View.
- Global Wellness Institute. (2024). *Global Wellness Economy Monitor 2024*. https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2024-wellness-policy-toolkit-wellness-in-tourism/?utm_source=chatgpt.com.
- Luo, Y., Huang, S., & Brown, G. (2023). Comparative analysis of wellness tourism intention. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10. <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01997-0>.
- Middleton, V. T. C. (1994). *Marketing in travel and tourism* (2nd ed.). Oxford: Heinemann Professional Publishing.
- Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 7(1), 5–17.
- Müller, H., Lanz Kaufmann, E., & others. (2023). Wellness tourism: Trends and research directions. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9869067>.
- Philip Kotler, & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
- Smith, M., & Puczko, L. (2009). *Health, tourism and hospitality: Spas, wellness and medical travel*. Burlington, MA: Elsevier.

- Victor T. C. Middleton, & Clarke, J. (2001). *Marketing in travel and tourism* (3rd ed.). Butterworth-Heinemann.
- Wang, Y., Li, X., & Chen, Y. (2025). Determinants of wellness tourism and behavioral intentions. *Sustainability*, 17(17). <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/17/7824>.
- World Tourism Organization. (2019). *UNWTO tourism definitions*. Madrid, Spain: Author.
- Zhang, Y., Li, X., & Chen, Y. (2022). Factors influencing wellness tourism intention. *Sustainability*, 14(9). https://www.mdpi.com/2071-1050/15/3/1872?utm_source=chatgpt.com.